

Життя, наче сон...

Іван Керницький

Кабінет "менаджера" якоїсь-там компанії на котромусь-там поверсі якогось-там хмародера. Пізній вечір. У кабінеті відбувається чищення: крісла поскладані на письмовий стіл, килими лежать скручені під стіною, блищить свіжонаваксована долівка. Одне вікно створене настіж, а за ним бовваніє глибінь ночі. Вистрілюють в небо чорні башти хмародерів, а на них, немов тисячі котячих очей, мерехтять вогники вікон. Іздалеку — шум повільно засинаючої Метрополії.

Пані Ольга, в робочому хвартусі, чистить шматиною вікно і, навіть, не звернула уваги, коли увійшов Меценас, в "оверолях" і фантазійно перекривленій кашкетці на голові, з в'язанкою ключів на ланцюжку. Не помітивши пані Ольги, машерує хвацьким кроком посвистуючи арію Тореадора і щезає в сусідніх дверях.

На вежі найближчої церкви дзигар видзвонює котрусь-там довгу годину. Пані Ольга випрямила згорблені плечі, чорна хустка сковзнулась з голови на рамена: в неї коси вже припорошені сивиною, але ще важкі та буйні. Лице колишньої красуні, що втратило принаду молодости, але ніколи не втратить шляхетної краси рисунку. Вигляд у неї притомлений, чоло спітніле. Пані Ольга стоїть отак з ганчіркою в руці, заслухана в гомін дзвонів...

Із прилеглих дверей виходить Меценас, вже без "оверолів", перебраний в звичайний одяг, тільки призабута кашкетка ще бакириться на чубку голови. Курить. Мимоволі помітивши біля вікна сільветку пані Ольги, спинився наче вкопаний, недовірливо їй приглядається—

— Не хочеться мені вірити власним очам, але... —

Пані Ольга стрепенулась:

— Хто це?! Ні, неможливо!.. То ви, пане меценасе?..

— Ну, а хто ж би, ну, а хто ж би, золотко моє?.. Господи Боже, Ти насправду часом твориш чудеса!.. Звідки ви тут взялися?

— Тут, на роботі, чи тут, в Америці?

— І на роботі, і в Америці.

— Тут, на роботі, я перший раз, а в Америці лише три тижні...

— Вітайте ж, вітайте, на цій вільній землі... в цьому місці всі кажуть — Вашінг'тона, а я кажу — Авраама і покvapно додаю — Лінколна! (бере її за руку, хоче поцілувати).

— На цій вільній землі, кажуть, не вільно цілувати в руку?

— То лише на Давнтавні не вільно. Там панує інша етикета. А ми тепер на горішній частині міста!

— Ой, справді, на горішній: на якому-там сімдесятому поверсі! (Відтягаючи руку). Годі, годі, в мене руки забрукані.

— Не забрукані, тільки ушляхетнені брудною працею. Такі руки міг би цілувати сам пан цісар, як би жив донині...

— Ви завжди були великий джентелмен. Ще в Європі...

Меценас роблено-драматично:

— Не згадуйте, не дозволяю! Категорично забороняю! Ніяких споминів, ніяких сантиментів! Спомини тягнуть людей до вікна, до Іст-Рівер, під колеса самоходів...

Пані Ольга мимовільно глянула з вікна в пропасть ночі...

— Ой, тягнуть, тягнуть...

— До речі! Що ви тут робите?

— А що ми всі тут робимо?.. Клінуємо.

— Но, но, золотко моє, не узагальнюйте, прошу я вас! Наприклад — стоячий перед вами Майкел (маю честь представитися!) є вже нині старшим помічником молодшого формана і має під своїм берлом оцей цілий поверх!

— Ох, вибачте, а я й не знала, що ви тут начальство! А я так стою дурно і не працюю!

— Не шкодить, можете собі сісти і не працювати. Медам!.. (Подає їй крісло).

— Ні, ні, дякую. Краще я закінчу свою роботу...

— Сідайте! Хто тут бос?

Пані Ольга нерішуче сідає. І в цій хвилині на столі дзвонить телефон. Меценас притьмом припадає до нього:

— Галов! Хто?.. А, містер Джонс! Єз. Ол райт. Окей. Гуд бай!.. (відложив трубку). Кажу вам — що англійське, це прекрасна мова! Не треба вам великого запасу слів, принаймні в нашій клінерській професії: єз, окей, гуд-бай, де-цо!

Пані Ольга встає з крісла:

— Пане меценасе, може я таки піду... Знаєте, я, просто, боюся: на протязі двох тижнів мене вже три рази звільняли з праці... Не хочу, щоб завтра звільнили четвертий раз.

Меценас саджає її назад:

— Золотко моє, ви знаєте хто це дзвонив? Містер Джонс! А ви знаєте, хто такий містер Джонс?.. Супер-супер-інтендент цього будиночку, пан, бог і володар, що має під своєю владою 148 клінуючих живих автоматів! А ви знаєте, що він мені сказав?.. "Майкел, я віддаю під твою руку всіх людей і всю роботу, бо мушу вийти на годину в пильній справі". Як він сказав — на годину, то прийде за три, бо шануючий себе айриш так швидко не вертається з корчми. А ми за той час можемо свobodно поготорити.

Пані Ольга в задумі:

— Як колись... у Глибічку...

— Великім?

— Великім.

— А ви собі пригадуєте?..

— Пригадую... тільки ви категорично заборонили викликати тіні минулого. Що ж, може так і краще...

— А ви знаєте, що я не раз думав, що з вами діється...

— Так, я знаю, що ви, навіть, писали до... нас, але ми тоді переїхали з британської зони до французької й одинокий ваш лист я одержала з дворічним запізненням. Щиро дякую вам, що ви, все ж таки, цікавилися...

— Ну, ще б ні, золотко моє! Та ж ви моя перша і друга любов!

— О, чи справді?.. А між першою і другою нікого не було?

— Може там щось і було, золотко моє, може щось замішалося, але це не входить в рахунок. Моє серце залишилося назавжди в Глибічку!

— Великім?..

— Так єсть! (Цілує її руку). Пані Олю, я не можу дивитися на цей ваш офіційний стрій!

— На який стрій?

— А на цей хвартух. Давайте його сюди, ваша служба на нині вже скінчилася.

— Але ж — вагається пані Ольга.

— Слухайте, хто тут бос?!

Меценас бере від неї хвартушок і хустину, заносить до сусідньої кімнати. В тому часі пані Ольга, з деяким схвилюванням, стає перед дзеркалом, поправляє волосся...

Входить розпромінений Меценас, несе китицю квітів:

— Думаю, що наша секретарка, місс Бетсі, чи Пепсі, не буде сердитись на мене за те, що я позичив ці квіточки з її столика, для вшанування такої okazji... (задивився на пані Ольгу). Що це — якісь чари-мари?.. Золотко, та ж ви зовсім не змінилися від тих часів, коли один страшний лицар, в однострою усусуса, стояв із гітарою перед вашим ґаночком і співав:

За твої, дівчино, чорнії брови

За твою, дівчино, каплю любови —

Віддав би дівчино, моя голубчино,

Всі свої любі розмови...

Пані Ольга похилила голову:

— Так, так... А за тою дівчиною "з чорними бровами" ходять вже три отакі потіхи, що лепечуть: "Бабцю"!

— Но, но, золотко моє, не гнівить ви Господа Бога! З такою бабцею ще можна сміло і з приємністю забавитися в "монастир". (Ставить на на столі квіти). Тепер подивимося, чи мій бос не залишив нам чогось такого, що підкреслило б ще більше урочистий характер нашого свята... Є! (Витягає з бюрка пляшку вина). "Мартіні", — хай буде "Мартіні". Як ви його "лайкуєте"?

— Бійтеся Бога, що ви робите?..

— А що?.. Позичаю собі вина в мого боса. Зрештою, це наше спільне санктуаріум, звідки ми нераз потягаємо. Бо ми з ним за пані-брат. А хто ж він такий?

Такий самий лоєр, як і я, з тією тільки різницею, що він ґенґстер, а я — порядний чоловік, або — дурень, іншими словами. Ну, він, нічого собі, симпатичний таліянчик, молодий джус, має всього тридцять років. Нераз посідаємо собі, закуримо, я розповідаю йому про нашу європейську, ще ц. к. віденську палестру, про адвокатські традиції, професійний кодекс чести, а він іржить, як дикий кінь, так йому з того всього

смішно. А вчора сам мені признався, що він тепер ходить, як той цирковий штукар по линві над берегом пропасти: або заробить десять тисяч доларів, або десять літ криміналу... Ну, де ж, до дідька, той коркотяг?

Пані Ольга сумно похитала головою:

— То страшно...

— Що, саме?

— До чого докотилася наша політична еміграція в цій... вільній країні! Ну, наприклад, ви, слава нашої адвокатури, блискучий оборонець і громадський діяч, мусите так понижуватися і на старші роки витирати бруди за таким смаркачем, та й ще до того якимсь напівкримінальним типом!

— Любоко дорога та й золота, тут минуле не рахується. Кожний новоприбулий — це "табуля раза" і чи він бувший президент держави, чи бувший шевський челядник — мусить починати все "да капо".

— Коли, тепер?.. З шостим хрестиком на шиї?

— Саррі... Вам треба насамперед вивчити три головні заповіді ґрінора: перше — не думай в Америці європейськими категоріями, друге — не пробуй розбивати головою муру, а третє — привикай до того, що є, бо іншої ради не маєш. Будь усміхнений, щади гроші і люби Америку. Ґад блес Амеріка!

З пляшки з лоскотом вискочив корок —

— Де-цо!

— А, знаєте, це трохи прикро...

— Ну, наприклад?

— Прикро дивитися, коли наші люди, гарні люди, вартісні, яких ви знали віддавна і на яких звикли дивитися трохи інакшими очима, тут, в Америці, так якось швидко і безболісно пристосовуються до нового життя...

— Коли ця тирада стосується до мене, то не так дуже швидко. Любоко, я вже тут три роки!

— А я і за тридцять років не буду інакша, як є тепер!

Меценас цілує її руку:

— За те вас шаную.

— За що?.. — посміхнулася пані Ольга.

— За характер. (Подає їй вино). Пані Олю... випиймо ж цю крадену чару, як, взагалі, крадені бувають хвилини людського щастя, випиймо її за нашу несподівану й щасливу зустріч на цьому новому континенті! Не згадуймо про минуле і не думаймо про майбутнє, живімо, прошу я вас, одним тільки моментом, моментом зустрічі двох добрих старих друзів... —

— Що були колись молоді?..

— Так, що були колись молоді...

Пані Ольга помовчала, подивилася на Меценаса:

— Дивлюся на вас і подивляю вас... як завжди, зрештою...

— Ого!

— Еге ж... Та цим разом подивляю вас за вашу подивугідну відпорність проти такої страшної недуги, яка називається — старість... Та ж у вас всього декілька сивих волосків!

Меценас присідається ближче неї:

— Так?.. Ану, придивіться краще.

Пані Ольга схилила голову на його рам'я, ніби мріє...

— А, знаєте, що деколи наше життя видається, як сон... Бо тільки часом у сні можна переживати такі хвилини, як, ось, тепер... Ви уявіть собі, що ще перед годиною я входила до цієї кімнати в такому поганому настрою, з такими чорними думками, знеохочена до життя і світа, до людей. А тепер у мене на душі немов би яке свято! І сама себе питаю: що трапилось?.. Невже один привітний погляд, одне ласкаве слово близької тобі людини може робити такі чуда? Перетворювати дійсність?..

— Стривайте, золотко моє, ви тут вдарили об філософію, а наше крадене вино, на дні якого лежить, саме, істина-істин, за той час нам стигне і процент з нього втікає...

— Ох, мені вже голова пішла ходором... То страшно, що ми тут робимо: прийдуть американці і скажуть нас... депортувати!

— Поперше, золотко моє, ми, покищо, нічого страшного не робимо, а подруге — ви занадто все драматизуєте, ось що я вам скажу!

— Невже?

— Еге! Не робіть ви з життя, прошу я вас, клясичної грецької трагедії з прологом і епілогом. Скажіть собі, що теперішній світ — це ярмаркова мелодрама і що в нашому житті відбувається все, приблизно, так, як у ляльковому театрі. Десь, там, за небесними лаштунками, сидить собі Той Найвищий Режисер і тримає, намотані на палець, ниточки химерної нашої долі... Мільйони, більйони таких ниток, прошу я вас! От, і була собі, між іншими, така одна кукла, яка тридцять років носила чорну тогу і нічого більше не робила тільки пискувала в суді. І називалася — пан меценас! А одного красного поранку Той Великий Режисер стягнув із неї тогу, одягнув ув "оверолі", дав "мапу" до руки і сказав: "Стан! Доволі того пискування! Тепер починається клінування!" Ну, і що сталося?.. Наступив заколот атомів? Завалилася соняшна система?.. Нічого подібного! Кукла — лишилася куклою, тільки виконує інші рухи, скажім — інакше подригує. (Випив чарку до дна).

Пані Ольга ніжно кладе руку на його рам'я:

— Хтось, колись, в цій кімнаті, сказав, що не варто вертатися думками в минуле...

— Маєте рацію"... А те, що минуло, не згадуйте, пане-брате!.." Колись прекрасно співав цю арію Михайло Волинський!.. Кажуть, тепер, десь на фермі сидить...

— Скажіть дещо про себе, пане Михайле. Ви — сам?..

— Сам, як палець, золотко моє. Можна пустити легеньку музику?

— Будь ласка.

Меценас пускає радіо притишеним ходом...

— Так... Все пішло шкереберть і лягло в руїнах... Дружина, як знаєте, померла ще на першій еміграції. Один син пропав у Дивізії, другий загинув при УПА... А щоб картина

нашої дійсності була доповнена, то недавно написали мені через Польщу, що невістку з дітьми вивезли червоні на Схід... (Помовчавши:) А ви?..

— Я — навпаки, приїхала сюди з численною родиною. Ми тягнулися всі разом, як цигани: брат, братова, дві заміжні дочки з чоловіками і внуками. Та й взяли собі, на додаток, такий непотрібний багаж, як бабцю...

— Агій, стільки їх, і пустили вас працювати?

— Та в цьому випадку я сама винна. Вони, власне, не пускали, відраджували, а я таки пішла. Відразу заразилася духом цієї країни. Тут бо кожний здається на власні сили і старається тягнути до кінця, рештками віддиху. А, поза тим, старим з молодими не подорожі. Вони мають свої клопоти, свої проблеми, яких ми вже не розуміємо, бо ми люди старої дати, пане Михайле— Перед ними, молодими, життя, майбутнє, а що перед нами?..

— Що перед нами?.. Один легенький вальчик! Чуєте?.. Якби спеціально для нас! Мадам!

Пані Ольга стягаючись:

— Пане Михасю, ну, що ви?.. Танцювати? Тут?..

— А хто тут бос?

Пішли в танець, закрутилися довкола стола під звуки "блакитного вальчика". Пані Ольга з рум'янцями на обличчі:

— Ні... дякую, я вже задихалася... я вже ні до чого...

Меценас шармантно цілує її руку:

— Ну, що ви, золотко моє, та ж ви так легко ходите, як та мала Заклинська! Пізнати добру школу — Перемиський Інститут! Всі інститутки танцювали, як богині.

— Пригадалися давні часи...

— Красні часи, прошу я вас, красні часи! Гей... інакше було життя, інший дух, інша епоха. Пригадуєте собі, тоді, в Глубічку Великім, коли я перший з вояків попросив вас до танцю?..

— Це було тоді, як зажурились Стрільці Січовії, бо... Збруч-річку проходили...

— І за тиждень перейшли, прошу я вас! Тиждень після того, як наша штабова сотня робила прощальні вечерниці в гостинних покоях о. декана Білинського...

— Не забувайте, що того пам'ятного вечора сталася ще одна важлива подія!

— Ну, ну?

— Один молодий хорунжий освідчився наймолодшій панні Білинській.

— От, іменно, що хорунжий, золотко моє! Точно, як стоїть в стрілецькій творчості: або хорунжий, або поручник, інших ранг ці пани з Пресової Квартири не признавали. Але, подумайте, що за фантазія була в такого джуса: з помпою, з квітами, з серенадою освідчатися такий малій... —

— Перепрошую вас, я вже була тоді велика панна: скінчила дванадцять років!

— О, пардон! Як так, то вибачте, велика панно!.. І справді — ви були тоді, як на ваш вік, дуже поважна особа!

— А найцікавіше, що ви робили собі з того забаву, а я потрактувала тоді ваші освідчини

зовсім поважно... По-дитячому поважно, розуміється... І дуже, потім, переживала це перше "розчарування" мого життя.

— Гай-гай!.. Дивні діла Твої, Господи! Як воно, все ж таки, чудно якось складається: тоді, коли я освідчався вам на жарт, то ви потрактували мої освідчини серйозно, а коли, десять літ пізніше, я освідчився вам насправді... —

Пані Ольга тихим голосом:

— Пане Михайле, ви знову викликаєте тіні минулого...

— Радія, не треба. Пардон, золотко моє. Більше не буду. (Встав, закутив).

— Я хотіла б тільки сказати, що і другі ваші освідчини я трактувала поважно, навіть дуже поважно... але тоді була змінена ситуація... Ви розумієте — я вже була тоді по слові з моїм чоловіком, коли, ви, несподівано, вернулися з-за кордону, зі студій, і...

Меценас кладе свою руку на її долоню:

— Все в порядку, золотко моє, я ніколи не робив та й тепер не думав робити вам закидів з цього приводу. Я розумію вас як і тоді розумів, що в такій ситуації ви не могли інакше поступити... Зрештою, ваш покійний чоловік, була прекрасна людина! Прекрасна людина!.. Ну, та ж мій крігскамерад, рахувати, товариш з одної сотні! Знаменито грав фербля, завжди мене обгравав! А який віцман був!.. Пані Олю, знаєте що? Вихилім цей келих за все гарне, що було і минуло! (наливає вина).

— За молодість, яка не вернеться?..

— І якої не здоженеш вороними кінями на калиновім мості!

Радіоприймач заграє танго. Меценас подає руку пані Олі:

— Можу вас просити до танго?

— Ой, ні, я того ніколи не танцювала.

— Хіба ж це танець? Звичайне пересування ногами. Я вас навчу!

— То вже пізно на науку...

— Ніколи не є пізно, золотко моє! (бере її в танець). Отак, сміло, відважно: раз-два-три, раз-два три! А що? Ну?..

Танцюють, Меценас стиха приспівує до такту, пані Ольга ніжно притулила голову до його грудей. В середині танку Меценас пристає, пильно вдивляється в очі пані Ольги:

— Ви знаєте, любко, що сказав один великий мудрець?

— Ні, слухаю.

— Сказав — до трьох разів штука!

— Це був справді великий мудрець...

— От, цікаве, що наступило б, коли б я ще третій раз освідчився вам?..

Пані Ольга ледве чує:

— Справді цікаво...

Раптом — задзвонив телефон! Меценас стрепенувся і — розгубився в цьому моменті, не знає, що йому робити... Пані Ольга з посмішкою:

— Ну, хто тут бос?..

Меценас рішучим кроком підходить до стола, піднімає слухальце і каже владним голосом:

— Ти тепер — шарап!!

Кладе трубку з міною тріумфатора...